

ВПЛИВ ФАХОВОГО НАВЧАННЯ НА ФОРМУВАННЯ СТИЛЮ МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Цибух Л.М.

кандидат психологічних наук,

доцент, доцент кафедри теорії та методики практичної психології

Південноукраїнського національного університету імені К.Д. Ушинського

м. Одеса, Україна

Бадюл Л.М.

старший викладач кафедри іноземних мов

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

Резюме. У статті проводиться аналіз поняття «професійне мислення», розкриваються особливості професійного мислення студентів-психологів та студентів-економістів. Автори також проводять порівняльний аналіз особливостей індивідуального стилю мислення студентів вищезазначених спеціальностей першого та п'ятого років навчання. Аналіз одержаних експериментальних даних, що наводиться у статті, показав: студенти першого року навчання (і психологи, і економісти) більш схильні до інтуїтивних оцінок без здійснення детального аналізу; у той же час більшість студентів п'ятого року навчання орієнтуються на систематичний та всебічний розгляд проблеми.

Ключові слова: професійне мислення, індивідуальний стиль мислення, студенти-економісти, студенти-психологи.

Цибух Л.М., Бадюл Л.М.

**ВЛИЯНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ НА
ФОРМИРОВАНИЕ СТИЛЯ МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ**

Резюме. В статье проводится анализ понятия «профессиональное мышление», раскрываются особенности профессионального мышления студентов-психологов и студентов-экономистов. Авторы также проводят сравнительный анализ особенностей индивидуального стиля мышления студентов вышеупомянутых специальностей первого и пятого годов обучения. Анализ полученных экспериментальных данных, который приводится в статье, показал: студенты первого года обучения (и психологи, и экономисты) более склонны к интуитивным оценкам без осуществления подробного анализа; в то же время большинство студентов пятого года обучения ориентируются на систематическое и всестороннее рассмотрение проблемы.

Ключевые слова: профессиональное мышление, индивидуальный стиль мышления, студенты-экономисты, студенты-психологи.

Tsibuh LM, Badyul LM

INFLUENCE OF VOCATIONAL TRAINING ON FORMING THE STUDENTS` THINKING STYLE

Summary. The article analyzes the concept “professional thinking”, reveals features of the students-psychologists` and students-economists` professional thinking. Authors also conduct the comparative analysis of individual thinking style features of the first- and fifth-year-students of the above specialities. The analysis of the obtained experimental data which is provided in article has shown: the first-year-students (both psychologists and economists) are more inclined to intuitive estimates without the detailed analysis; at the same time most of the fifth-year-students are oriented on systematic and comprehensive problem consideration.

Key words: professional thinking, individual thinking style, students-economists, students-psychologists.

У системі професійної освіти в останній час виникла необхідність у визначенні якостей особистості, необхідних для фахівців різних професій. В цьому аспекті актуальним є дослідження особливостей мислення представників різних професій. Адже до фахівця разом з вимогами професійних завдань, які він повинен вирішувати, пред'являється ряд вимог щодо загального інтелектуального розвитку, здібностей охопити суть проблеми, здатність бачити оптимальні способи її рішення, виходу на практичні завдання, прогнозування.

Метою даної роботи є визначення змін, що відбуваються в мисленнєвому процесі студентів – психологів та студентів – економістів під впливом засвоєння фахових дисциплін на прикладі порівняння провідного стилю мислення студентів першого та п'ятого курсів.

Проблемою професійного мислення займалися такі вчені, як А.А. Баталов, Є.А. Клімов, О.М. Леонтьєв, І.В. Решетнікова, С.Л. Рубінштейн, Н.І. Пов'якель та інші. Аналіз робіт цих та інших авторів свідчить, що поняття „професійне мислення” вживається в двох значеннях: 1) для підкреслення особливостей мислення, що обумовлені характером професійної діяльності; 2) для підкреслення високого професійно-кваліфікаційного рівня фахівця. Але частіше за все поняття „професійне мислення” вживається одночасно в обох цих значеннях[1, 2, 3 та ін.].

Як відомо, професійні знання та вміння набуваються студентами в процесі опанування фахових дисциплін, проходження практики.

Отже, під час навчання студентам пропонується спеціальний матеріал, який дозволить їм глибше зрозуміти специфіку професії, вплинути на формування або розвиток специфічних для професії якостей. Формуванню відповідних професійних якостей також сприяє практика, під час якої студенти безпосередньо застосовують набуті знання та відпрацьовують певні уміння. Адже, як відомо, теорія без практики мало чого варта.

Зважаючи на те, що професіоналізація занять породжує модифікації мислення відповідно роду занять, тобто формує відповідні особливості

мислення, ми вважаємо, що у професійного психолога повинні бути розвинені:

- аналіз, що дозволить розкласти проблемну ситуацію на окремі частини і більш чітко виявити саме той аспект, який потребує втручання;
- синтез, який допоможе з'єднати в єдине ціле окремі натяки, обмовки клієнта і тим самим наштовхнути психолога – професіонала на бачення проблеми в цілому;
- порівняння та узагальнення, що дозволять обрати найбільш вдалу техніку роботи з клієнтом або на основі вже відомих технік створити власну;
- уміння моделювати відповідну ситуацію та шляхи виходу з неї, показати клієнту майбутні наслідки його дій, навчити побачити проблему в іншому ракурсі, підібрати якомога більше шляхів виходу з даної ситуації та вибрати найбільш вдалий серед них;
- рефлексія – усвідомлення себе, інших, своєї діяльності, оцінювання та прогнозування, що є необхідною умовою успішного розв'язання зовнішньо різних, але внутрішньо споріднених завдань.

Для фахівця економіста важливими також є: аналіз, синтез та порівняння, оскільки вони дозволяють визначити найбільш вдалі стратегії та підходи до розв'язання економічних питань, підвищення рентабельності підприємства тощо.

В нашій роботі ми дослідили особливості індивідуального стилю мислення, як вагової складової індивідуального стилю діяльності, у студентів першого і п'ятого курсів, що дозволить нам зробити висновки відносно змін, які поступово відбуваються у мисленнєвому процесі студентів під впливом вивчення фахових дисциплін.

Для проведення дослідження нами застосовувалась методика А.Олексієвої, Л.Громової „Індивідуальні стилі мислення”. Цей тест застосовується для того, щоб визначити переважаючий спосіб мислення.

Кожен пункт даного опитувальника складається з незакінченого твердження, після якого надається 5 можливих варіантів закінчення, кожен з яких отримує номер (бал) від одного до п'яти за ступенем значущості. За допомогою проведеного ранжування виявляється, який стиль мислення притаманний конкретній людині. Виділяються наступні стилі мислення: синтетичний, аналітичний, ідеалістичний, реалістичний та прагматичний.

У дослідженні взяли участь 64 студента: по 16 студентів - психологів та студентів - економістів першого та п'ятого років навчання.

Після проведення дослідження на першому курсі серед студентів - психологів, ми отримали наступні дані:

У 31% (5 студентів) переважає ідеалістичний стиль мислення який проявляється в схильності до інтуїтивних, глобальних оцінок без здійснення детального аналізу проблем.

У 31% (5 студентів) переважає прагматичний стиль мислення який опирається на безпосередній особистий досвід, на використання тих матеріалів і інформації, які легкодоступні, прагнучи як можна швидше отримати конкретний результат, практичний виграш.

У 25% (4 студента) переважає синтетичний стиль мислення який проявляється створенням чогось нового, оригінальністю, вмінням комбінувати не східні, частіше протилежні ідеї, погляди, здійснювати мисленні експерименти.

У 13% (2 студента) переважає аналітичний стиль мислення який орієнтований на систематичний і всебічний розгляд проблеми в тих аспектах, які задаються об'єктивними критеріями, схильний до логічної, методичної, ретельної манери вирішувати проблеми.

Дещо інші дані у студентів – економістів: у 37% (6 студентів) переважає прагматичний стиль мислення; у 25% (4 студента) - ідеалістичний стиль мислення; у 19% (3 студента) - синтетичний стиль мислення; у 19% (3 студента) переважає аналітичний стиль мислення.

Ми вважаємо, що домінування ідеалістичного та прагматичного стилів мислення у студентів першого курсу пов'язано з відсутністю практичного досвіду роботи, перебільшенням власних сил та можливостей, бажанням якомога скоріше одержати певний результат своєї роботи.

Подібне дослідження, проведене на п'ятому курсі, показало дещо інші результати. Так, у однакової кількості студентів-психологів: по 4 студента (25%), переважає синтетичний, аналітичний та ідеалістичний стилі мислення. У 3 студентів-психологів (19%) переважає прагматичний стиль мислення, і у 1 студента (6%) переважає реалістичний стиль мислення. Реалістичне мислення характеризується конкретністю і установкою на виправлення, корекцію ситуацій в цілях досягнення певного результату.

Серед студентів – економістів у 5 студентів (31%) переважає синтетичний стиль мислення, у 4 (25%) - аналітичний стиль мислення, по 3 студента (19%) мають прагматичний та реалістичний стилі мислення, у 1 студента (6%) переважає ідеалістичний стиль мислення.

Ми вважаємо, що такі результати обумовлюються як одержаними під час навчання спеціальними знаннями, так і набутими під час практики вміннями та навичками. Застосовуючи набуті знання, пробуючи свої сили, студенти впевнюються, що власний досвід не завжди допомагає, адже проблемних ситуацій незлічена кількість. Допомагає всебічний аналіз ситуації, вибір на основі проведеного аналізу найбільш вдалого рішення.

Порівнюючи результати дослідження студентів першого та п'ятого курсів, ми можемо побачити, що на першому курсі домінують ідеалістичний та прагматичний стилі мислення, а на п'ятому – синтетичний та аналітичний стилі. Тобто, студенти першого курсу, які ще мало знають і уміють, вважають, що у них непоганий особистий досвід, який допоможе їм у професійній діяльності, вони схильні до інтуїтивних, глобальних оцінок без здійснення детального аналізу. На п'ятому курсі більшість студентів надають перевагу створенню чогось нового, оригінального та орієнтуються на систематичний та всебічний розгляд проблеми.

Таким чином, із набуттям відповідних знань та умінь все менше студентів довіряють лише особистому досвіду та власній інтуїції, все більшу частку займає схильність до всебічного, ретельного аналізу проблемної ситуації, прагнення знайти найбільш вдале рішення конкретної проблеми.

Література:

1. Баталов А.А. Понятие профессионального мышления / А.А. Баталов – Томск: ТГУ, 1985. – 230 с.
2. Климов Е. А. Образ мира в разнотипных профессиях / Е.А. Климов. – М.:Изд-во МГУ, 1995. - 224 с.
3. Повьякель Н.И. Регуляция профессионального мышления при реконструкции содержания и децентрации конфликтов / Н.И. Повьякель. // Журнал практикующего психолога. – 1998. – №4. - С.101-107.